Kış turizm merkezlerine yeni bir örnek: Hesarek Dağı (Bingöl-Türkiye)

A new example for winter tourism centers: Hesarek Mountain (Bingöl-Turkey)

Vedat AVCI¹ , Fatma ESEN²

¹Bingöl Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Bingöl, Türkiye

²Bingöl Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Bingöl, Türkiye

ORCID: V.A. 0000-0002-3740-1751; F.E. 0000-0003-1439-3098

ÖZ

Orta kuşakta yer alan ülkemiz yüksek ve engebeli topoğrafya nedeniyle kış turizmi açısından elverişli koşullara sahiptir. Bu nedenle ülkemizin farklı bölgelerinde kış turizmi merkezleri bulunmaktadır. Bu çalışmada Bingöl batısında yer alan Hesarek Dağı kış turizm merkezinin tanıtılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda kış turizm merkezinin kurulduğu alanın fiziki (eğim, bakı, yükselti) ve beşeri çevre koşulları ile iklim özellikleri analiz edilmiştir. Çalışmada, Sayısal Yükseklik Modeli (SYM), Bingöl Meteoroloji İstasyonuna ait iklim verileri ve kayak merkezine ait sayısal veriler temel dataları oluşturmaktadır. Hesarek Dağı kayak merkezi, Bingöl'e 25 km uzaklıkta, Dikme köyü yakınlarında yer almaktadır. Dağın kuzeye bakan yamaçlarında kurulan kayak merkezi 2015 yılı Aralık ayında faaliyete başlamıştır. Hasarek Dağı'nda 2250-1920 m yükseltileri arasında 3 pist bulunmakta olup, pist uzunluğu en fazla 1600 m'dir. Kayak sezonu 1 Aralık-1 Nisan arasını kapsamaktadır. Kayak merkezinde Gençlik Spor İl Müdürlüğü'nün işlettiği 70 yatak kapasiteli bir hizmet evi ve kafeteryalar bulunmaktadır. Hesarek Dağı'na ulaşım asfalt yolla Dikme ve Yolçatı köylerinden sağlanır. Eğim, bakı, yükselti gibi fiziki koşullar ve iklim açısından elverişli olan merkezde, son yıllarda düzenlenen tanıtım çalışmaları ve festivallerle ziyaretçi sayısında artış gözlenmektedir. Ancak bu çalışmalar yeterli olmadığından Hesarek Dağı henüz turistik çekim merkezi özelliği kazanamamıştır. Bu nedenle tanıtım çalışmaları, kış sporlarına yönelik özendirici ve eğitici çalışmalar artırılmalıdır. Merkezin komşu illerden Elazığ'a olan uzaklığı 120 km, Diyarbakır'a olan uzaklığı ise 165 km'dir. Özellikle kış turizmi olanaklarının sınırlı olduğu ve 1 milyonu aşkın nüfusa sahip Diyarbakır ili için kayak merkezi cazibe merkezi haline getirilebilir. Ziyaretçilerin günübirlik ihtiyaçlarını karşılayan mevcut tesislerin geliştirilip, ilave yatırımların yapılması gerekmektedir. Kayak merkezi ve çevresi Doğu Anadolu Fay Zonu (DAFZ) ile Karakoçan Fay Zonu (KFZ) üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle yapılaşmada yörenin deprem riski dikkate alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kış Turizmi, Kayak Sporları, Hasarek Dağı, Bingöl, Tanıtım.

ABSTRACT

Our country, located in the middle zone, has favorable conditions for winter tourism due to high and rugged topography. For this reason, there are winter tourism centers in different regions of our country. In this study, it is aimed to introduce the winter tourism center of Hesarek Mountain in the west of Bingöl. For this purpose, physical (slope, elevation, aspect) and human environmental conditions and climate characteristics of the area where winter tourism center was established were analyzed. In this study, numerical data belonging to Digital Elevation Model (DEM), climate data of Bingöl Meteorology Station and ski center constitute the basic data. Hesarek Mountain ski resort is located near Dikme village, 25 km from Bingöl. The ski resort, which was established on the north-facing slopes of the mountain, began operations in December 2015. There are 3 runways between the elevations of 2250-1920 m in Hasarek Mountain and the runway length is maximum 1600 m. The ski season covers the period from 1 December to 1 April. The ski center has a 70-bed service house and cafeterias operated by the Provincial Directorate of Youth and Sports. Transportation to Hesarek Mountain is provided by asphalt road from Dikme and Yolçatı villages. In the center, where physical conditions such as slope, aspect, elevation and climate are favorable, an increase is observed in the number of visitors with festivals and promotional activities organized in recent years. However, as these studies are not sufficient, Hesarek Dağı has not yet gained a touristic attraction. For this reason, promotional activities, incentives and trainings for winter sports should be increased. The distance of the center from Elazığ to the neighboring provinces is 120 km and the distance to Diyarbakır is 165 km. Especially the winter tourism facilities are limited and the ski center can be transformed into a center of attraction for Diyarbakır, which has a population of over 1 million. Existing facilities that meet the daily needs of the visitors should be developed and additional investments should be made. The ski center and its surroundings are located on the Eastern Anatolian Fault Zone and Karakoçan Fault Zone. Therefore, the earthquake risk of the region should be taken into consideration.

Keywords: Winter Tourism, Ski Sports, Hasarek Mountain, Bingöl, Advertisement.

Başvuru/Submitted: 15.03.2019 **Kabul/Accepted:** 08.05.2019

Sorumlu yazar/Corresponding author: Vedat AVCI / vavci@bingol.edu.tr

Atıf/Citation: Avci, V., Esen, F. (2019). Kış turizm merkezlerine yeni bir örnek: Hesarek Dağı (Bingöl-Türkiye). B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 1173-1181) içinde. İstanbul, Türkiye: İstanbul University Press.
https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.110

1. GİRİŞ

Kış turizmi kayak sporu yapmaya uygun, kar şartlarının ve eğimin uygun olduğu bölgelere yapılan seyahatler, konaklama, yeme-içme, dinlenme, eğlenme, gezme-görme gibi aktivitelerden oluşan ve yılın belli bir döneminde gerçekleştirilen faaliyetlerin tümüdür (Altaş, Çavuş ve Zaman., 2015; İlban ve Kaşlı., 2008). Kış sporları turizmi, katılımcıları her geçen yıl artmakla birlikte, aslında bir turistik ürün olarak uzun yıllardan beri dünya turizminde yer edinmiştir. Turizmin alışlagelmiş sezonu dışında da var olmasını sağlayan uygulama türlerinden birisi olması, kış turizmini özel ve önemli kılmaktadır. 2012 itibarıyla 80 ülkede, 2110 civarında kış turizm merkezi bulunmakta olup, bunlardan faydalanan turist sayısı 400 milyon civarındadır. Güney Avrupa Alp kuşağında yer alan Avusturya, Fransa, İtalya, İsviçre ile Kuzey Amerika'da ABD ve Kanada bu alanda en fazla ilgi çeken ve bu doğrultuda yatırımlar yapan ülkelerdir. Bu ülkelerden sonra Doğu Avrupa ülkeleri ve Çin gelmektedir. Ayrıca bu alanda Türkiye, Pakistan, Güney Afrika Cumhuriyeti, Hindistan, Yeni Zelanda ve İran gibi devletlerin de gelişim içinde olduğu görülmektedir (Altaş ve ark., 2015; Vanat, 2013).

Dünyadaki kayak merkezlerinin % 36'lık önemli bir kısmı Alpler bölgesinde yer almakta, bunu % 22 ile Amerika, % 18 ile Asya-Pasifik bölgesi ve % 12'şerlik pay ile Batı Avrupa ve Doğu Avrupa-Orta Asya bölgeleri takip etmektedir. Kış turizmine uygun dağlardaki toplam yatak kapasitesi 6 milyon seviyesindedir. Sektörün büyük çoğunluğu yıllık ziyaretçi sayısının 100 bin ve üzerinde olduğu kayak merkezlerinde faaliyet göstermektedir. Bu tür kayak merkezlerin sayısı % 20'yi oluştursa da, kayakçıların % 80'ini ağırlamaktadır (Korgavuş, 2017; Vanat, 2014). Türkiye, Alp Dağları'nı Himalayalar'a ulaştıran Toros ve Kuzey Anadolu Dağları ile burada kış turizmine çok uygun alanlara sahip olmasına rağmen, uzun yıllar bu potansiyeli değerlendirememiştir (Doğanay ve Zaman, 2013). Ancak son yıllarda bu alanda yapılan yatırımlar bulunmakta olup, kış turizmi açısından belirgin bir ilerleme sağlanmıştır (Altaş ve ark., 2015). Ülkemizde 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan kış sporları temalı 29 adet TM/KTKGB bulunmaktadır. Bu bölgelerden konaklama ve mekanik tesis imkânı sunması bakımından 9 adedi faal, 7 adedi ise kısmen faaldir. Bu tesislerde yatak kapasitesi 11362'dir (Web 1). 2023 Turizm Strateji Planı kapsamında yatak kapasitenin 78.645'e çıkarılması hedeflenmektedir (Altaş ve ark., 2015; Web 2). Türkiye'de kış turizminin en geniş yayılma alanı, yüzey şekilleri ve iklimle ilgili olarak Doğu Anadolu Bölgesi'dir (Doğaner, 1997). Türkiye'de kış turizm merkezleri ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır (Boyras ve Özdemir, 2005; Ceylan ve Demirkaya, 2007; Ceylan, 2009; Doğanay ve Doğanay, 2005; Doğaner, 1997; Korgavuş, 2017; Şahin ve Yazıcı, 2004). Bu çalışmada Bingöl ilinde 2015 yılında işletmeye açılan Hesarek Dağı kış turizm merkezinin kuruluş yerinin belirlemede etkili olan jeomorfolojik ve iklimik unsurlarla, konaklama olanakları ve kayak merkezinin tanıtımı amaçlanmıştır.

2. ÇALIŞMA ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Hesarek Dağı kayak merkezi, Bingöl'e 25 km uzaklıkta, Merkez ilçe sınırları içerisinde Dikme köyü yakınlarında yer almaktadır (Şekil 1). Hesarek Dağı'nın kuzeye bakan yamaçlarında kurulan kayak merkezi 2015 yılı Aralık ayında faaliyete başlamıştır. Hesarek Dağı'nda 2250-1920 m yükseltileri arasında 3 pist bulunmakta olup, pist uzunluğu 1600/1200 m arasında değişmektedir. Çalışma alanı ve çevresinde yer alan başlıca zirveler Hesarekdağ Tepe (2403 m), Uzun Tepe (2489 m) ve Kökan Tepe (2208 m)'dir. Kayak merkezinin kurulu olduğu Hesarek Dağı KD-GB uzanımlı olup, güneyinden fayla kesilmiştir. Bu nedenle K-G yamaçlar arasında büyük bir eğim farkı bulunmaktadır. Hesarek Dağı ve çevresinde Üst Miyosen-Pliyosen dönemli aglomera ve tüfler litolojiyi oluşturmaktadır.

Şekil 1: Hesarek Dağı ve çevresinin (Bingöl) lokasyon haritası

Çalışma alanının suları Geveren Dere tarafından Murat Nehri'ne taşınmaktadır. Hesarek Dağı ve çevresi yeraltı suları açısından oldukça zengindir. Yamaç ve vadi kaynakları inceleme alanında yer alan akarsuların önemli beslenme kaynakları arasında yer almaktadır. Kayak merkezi ve çevresinde su kaynakları açısından herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Uzun yıllar meteorolojik veriler dikkate alındığında Bingöl ilinde kışlar soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve kurak karasal iklim özellikleri etkili olmaktadır. Yıllık sıcaklık ortalaması 12.06 °C, yıllık yağış toplamı da 943,3 mm'dir (Şekil 2).

Şekil 2: Bingöl'de aylık ortalama sıcaklık ve yağış grafiği (1961-2018 DMİ verilerinden yararlanılmıştır)

Yağışların % 43'ü kış mevsiminde % 34'ü ilkbahar mevsiminde, % 3'ü yaz mevsiminde, % 20'si de sonbahar mevsiminde düşmektedir. Hesarek Dağı ile Bingöl Meteoroloji İstasyonu arasında 1300-1350 m'lik yükselti farkı bulunmaktadır. Bu yükselti farkı sıcaklık ve yağış değerlerini, kar yağışlı gün sayısı, karla örtülü günler sayısını ve kar kalınlığını doğal olarak farklılaştıracaktır.

1176

Bakı yönüne bağlı olarak Bingöl'e göre Hesarek Dağı'nda kar yağışları daha erken başlamaktadır. Kar kalınlığı daha yüksek olup, karın yerde kalma süresi daha da uzamaktadır (Foto 1A). Bu durum kış mevsimi süresini uzattığından kayak sezonu da uzamaktadır. Yamaç eğim yönü (Bakı) açısından kayak merkezinin yer seçimi uygundur. Ulaşım açısından daha elverişli konuma sahip (1969 yılında kurulmuş) Yolçatı Kayak Merkezinde pistler güney yönlü yamaçlara kurulmuştur (Foto 1B). Ulaşım avantajına rağmen yamaç yönü seçiminin yanlış olması Hesarek Dağı'na göre potansiyelini düşürmüştür.

1177

Kış turizm alanlarının belirlenmesinde etkili olan bir diğer morfolojik unsur eğimdir. Kayak sporunda eğitim, serbest kayak ve yarışmalar için farklı eğim uzunluk ve genişlikte yamaçlara ihtiyaç vardır. Kış sporlarının en yaygın biçimi olan Alp Disiplininde eğitim amaçlı pistlerin % 15 eğime sahip olması yeterliyken serbest kayak etkinliği için pist eğimi % 50 ye kadar çıkabilmektedir. Yarışmalar için ise % 60-70 eğim gerekmektedir. Kış sporların diğer çeşidi olan Kuzey Disiplininde ise kayakla yürüyüş ve koşu esas alındığından düz veya hafif eğimli yamaçlar gerekmektedir (Aytaç, Çağlak, Bozdağ ve Çiftçi, 2014; Doğaner, 1997). Hesarek Dağı ve çevresinde minimum eğim 0°, maksimum eğim 50,8°, ortalama eğim 20°'dir (Şekil 5). Hesarek Dağı kayak pistinde ise eğim % 0-80 arasında değişmektedir. Bu değerler Alp Disiplininde eğitim ve serbest kayak etkinliği için önerilen değerleri karşılamaktadır. Kayak merkezi kuzey disiplini yarışmaları için elverişli değildir. Genel olarak değerlendirildiğinde Hesarek Dağı ve çevresinde eğim koşulları kış sporları için ideal koşullar sunmaktadır.

Şekil 5: Hesarek Dağı ve çevresinin (Bingöl) eğim haritası

4.1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Doğaner (1997) kar kalınlığı en az 1 metre olan ve karın yerde kalma süresi en az 120 gün olan yerlerin kayak alanı olarak seçildiğini, Doğanay (2001) kar kalınlığı 50 cm'yi aşan ve karın 2 ay yerde kalabildiği alanların kış turizm merkezi durumuna gelebileceğini, Gürer (1992) kar kalınlığının 25-30 cm olduğu yerlerde kış sporları merkezlerinin kurulabileceğini belirtmiştir (Aytaç ve ark., 2014). Kış turizminde kar kalınlığı ve karın yerde kalma süresi dışında kar kalitesi de son derece önemlidir. Nem ve yabancı maddeler kar kalitesini bozduğundan kayak sporu açısından en ideal kar, toz kar olarak ifade edilen kardır (Aytaç ve ark., 2014; Doğaner, 1997). Hesarek Dağı'nda meteorolojik rasat istasyonu bulunmamaktadır. Ancak önümüzdeki yıllarda bir meteoroloji istasyonunun kurulması planlanmıştır. Merkezin iklim özellikleri Bingöl meteoroloji istasyonuna verilerine göre değerlendirilmiştir. Bingöl Meteoroloji İstasyonu verilerine göre uzun yıllar aylık kar örtülü günler sayısı Nisanda 0,4 , Ocak ayında ise 20,9 gündür. Toplam karla örtülü gün sayısı 63,9 gündür. Uzun yıllar aylık kar yağışlı günler sayısı 32'dir. Bingöl'de maksimum kar kalınlığı 23-200 cm arasında değişmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Bingöl’de Uzun Yıllar Aylık Kar Örtülü Günler Sayısı, Uzun Yıllar Aylık Kar Yağışlı Günler Sayısı, Uzun Yıllar Aylık Maksimum Kar Kalınlığı (cm) (DMİ verilerinden yararlanılmıştır)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Kasım	Aralık
Uzun Yıllar Aylık Kar Örtülü Günler Sayısı	20,9	20,8	9,6	0,4	-	1,7
Uzun Yıllar Aylık Kar Yağışlı Günler Sayısı	9,1	9,7	4,9	0,7	0,1	1,5
Uzun Yıllar Aylık Maksimum Kar Kalınlığı (cm)	90	200	127	23	65	88

Bu değerlerin Bingöl’e göre 1300-1350 m daha yüksek olan Hesarek Dağı’nda daha fazla olacağı aşıkardır. Hesarek Dağı’nda kayak sezonu 1 Aralık-1 Nisan arasını kapsamaktadır. Ancak kar yağışlarına bağlı olarak bu süre değişebilmektedir. Nitekim 2017-2018 yılı kayak sezonunda kar yağışlarının azlığı, sezonu kısaltmış ve ziyaretçi sayısı bir önceki yıla yaklaşık % 30 azalmıştır. Genel itibariyle Hesarek’te iklim koşullarının kış turizmi için uygun koşullar sunduğu görülmektedir.

4.1.3. KONAKLAMA İMKANLARI

Turizm açısından önem arz eden kaynaklar yurt içi ve yurt dışındaki birçok merkezden turist çekmektedir. Bu çekim gücünün oluşması ve turizm merkezinin gelişmesi için, gelen ziyaretçilerin konaklama, barınma, güvenlik gibi ihtiyaçlarının eksiksiz ve sorunsuz bir şekilde karşılanması gerekmektedir (Boyraz ve Özdemir, 2005). Kayak merkezinde 70 kişi kapasiteli bir otel bulunmaktadır (Foto 2A). Teleski ve telesiyej hatlarının bulunduğu Hesarek’te (Foto 2B) ziyaretçilerin gününbirlik ihtiyaçlarını karşılayan bir kafeterya da yer almaktadır.

Foto 2: Hesarek Kayak Merkezinde bir otel (A) ve teleski-telesiyej hatları (B) bulunmaktadır

Konaklama açısından ülkemizin diğer illerinde yer alan tesislere göre kapasite yetersizliği göze çarpmaktadır (Tablo 2). Ziyaretçi sayısının artması nedeniyle konaklama açısından ilave yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Merkez için Master Planı çerçevesinde yeni otellerin, yeni pistlerin yapılması, teleski ve telesiyej hatlarının uzatılması planlanmıştır.

Tablo 2: Kış Turizm Merkezlerinin yatak kapasiteleri (WEB 1)

Kayak Merkezi	Bulunduğu İl	Yatak Kapasitesi
Palandöken	Erzurum	2466
Uludağ	Bursa	2250
Erciyes	Kayseri	1072
Sarıkamış	Kars	1013
Kartepe	Kocaeli	800
Yıldız Dağı	Sivas	110

Ziyaretçi sayısı merkezin faaliyete girdiği 2015 yılında 45 bin iken, 2019 yılında 120 bine çıkmıştır (Şekil 6). Ziyaretçi sayısı hafta sonu ve yarıyıl tatillerinde artar. Ziyaretçi sayısının artırılması ve tanıtıma katkı sağlayabilmesi amacıyla kayak merkezinde her yıl Bingöl Belediyesi tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenir. 2018-2019 sezonunda gençler, yıldızlar ve küçükler kategorisinde okullar arası kayak il birinciliği yarışmaları düzenlenmiştir.

Şekil 6: Hesarek Kayak Merkezinde yıllara göre ziyaretçi sayısındaki değişim

Kayak merkezinin Bingöl il merkezine olan mesafesi bölgeye gelen ziyaretçilerin günü birlikçi olmasına neden olmuştur. Bu nedenle bu ziyaretçiler geceleme yapmadan geri dönmektedir. Benzer bir durum Saklıkent Kayak Merkezi için Doğanay ve Zaman (2002) tarafından da bildirilmiştir.

5. SONUÇLAR

Bu çalışmada Bingöl ili Merkez İlçede 2015 yılında faaliyete başlayan Hesarek Dağı Kış turizm merkezinin tanıtımı ve merkezin bulunduğu sahanın jeomorfolojik özellikleri, iklim özellikleri ve konaklama olanakları analiz edilmiştir. Yükselti, bakı, eğim gibi jeomorfolojik özellikler ve iklim açısından elverişli bir alanda kurulan Hesarek Dağı'nda 3 adet kayak pisti, teleski ve telesiyej hatları ve 70 kişi kapasiteli bir otel bulunmaktadır. Ancak kayak merkezi henüz turistik çekim merkezi özelliği kazanamamıştır. Yerel çapta her yıl düzenlenen etkinliklerle tanıtım çalışmaları yapılmaktadır. Bingöl Üniversitesi çeşitli faaliyetlerini kayak tesisinde yaparak bu tanıtıma katkı sağlamaktadır. Ancak bu çalışmalar istenen düzeyde değildir. Kayak merkezinde ziyaretçi sayısının artırılması için tanıtım çalışmaları, kış sporlarına yönelik özendirici ve eğitici çalışmalar artırılmalıdır. Ziyaretçilerin gününbirlik ihtiyaçlarını karşılayan mevcut tesislerin geliştirilip, ilave yatırımların yapılması gerekmektedir. Sahanın kongre turizmine açılması için gerekli çalışmalar yapılabilir. Merkezin Elazığ'a olan uzaklığı 120 km, Diyarbakır'a olan uzaklığı ise 165 km'dir. Kış turizmi olanaklarının sınırlı olduğu ve 1 milyonu aşkın nüfusa sahip Diyarbakır ili için kayak merkezi cazibe merkezi haline getirilebilir. Kayak merkezi ve çevresi Doğu Anadolu Fay Zonu (DAFZ) ile Karakoçan Fay Zonu (KFZ) üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle yapılaşmada yörenin deprem riski dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altaş, T. A., Çavuş, A. ve Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 345-365.
- Aytaç, A. S., Çağlak, S., Bozdağ, E. ve Çiftçi, E. (2014). Karacadağ'da (Şanlıurfa- Diyarbakır) Kış Turizmi Potansiyelini Belirleyen Fiziki Coğrafya Etmenleri. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 293-305.
- Boyraz, Z. ve Özdemir, M. A. (2005). Gelişmekte Olan Bir Kış turizm Merkezi (Elazığ) Hazar Baba. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10 (13), 253-272.
- Ceylan, S. ve Demirkaya, H. (2007). Davraz Dağının Turizm Potansiyeli ve Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı.13
- Ceylan, S. (2009). Davraz Dağı (Isparta)'nda Kış Turizmi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (22), 205-230.
- Doğanay, H. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2002). Antalya'da Az Tanınan Bir Kış Turizm Merkezi: Saklıkent. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8, 149-162.
- Doğanay, H., Doğanay, S. (2005). Palandöken Dağı Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler. Ulusal Coğrafya Kongresi, 151-166.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2013). Türkiye Turizm Coğrafyası. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğaner, S. (1997). Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Coğrafi Etmenler. *Coğrafya Dergisi*, 5,19-44.
- Gürer, İ. (1996). Kar Hidrolojisi. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 5, 99-117.
- İlban, O. M. ve Kaşlı, M. (2008). Kış Turizmi Turistik Ürün Çeşitlendirilmesi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Korgavuş, B. (2017). Erzurum Palandöken'in Kış Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. *Ata Planlama ve Tasarım Dergisi*, 1(1).
- Şahin, İ., F. ve Yazıcı, H. (2004). Coğrafi Bir Tanıtım: Erzincan Akbulut Kayak Turizm Merkezi. *Doğu Coğrafya Dergisi*,12.
- Ülker, İ. (1992). Dağ Turizmi. Ankara:Turizm Bakanlığı Yayınları
- Vanat, L. (2013). 2013 International Report on Snow & Mountain Tourism - Overview of the key industry figures for ski resorts, Erişim Tarihi: 08/03/2014, <http://www.vanat.ch/RM-world-report2013.pdf>.
- Vanat, L. (2014). 2014 International report on snow & mountain tourism. <http://www.vanat.ch/6611.html>. Erişim: 28.12.2015.
- WEB 1 <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html> Erişim Tarihi:30/08/2019
- WEB 2. Türkiye'de Kış Sporlarına İlişkin Genel Bilgi, [http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/ TR,10177/kis-sporlari-turizmmerkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html](http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,10177/kis-sporlari-turizmmerkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html)E.T. 21/04/2014